

Józef Wilk

Triumf Baranka jako idea przewodnia Apokalipsy

Collectanea Theologica 40/3, 45-61

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JÓZEF WILK SDB, LUBLIN

TRIUMF BARANKA JAKO IDEA PRZEWODNIA APOKALIPSY

Apokalipsa jest księgą nader trudną, pełną obrazów i symboli, ale może dlatego wyjątkowo ciekawą. Spotkać w niej można ideę często powtarzającą się, że Chrystus-Baranek odnosi uniwersalne zwycięstwo, triumfuje pod każdym względem. Idea triumfu Chrystusa jest dominantą Apokalipsy. Triumf ten realizuje się przez zwycięstwo Chrystusa-Odkupiciela i Jego Kościoła nad mocami ciemności i przez adorację wszelkiego stworzenia w chwale niebieskiego Jeruzalem. Autor Apokalipsy ukazuje Chrystusa jako Baranka wywyższonego przez intronizację, odnoszącego zwycięstwo nad Bestią i jej zwolennikami i dokonującego zaślubin ze swym Kościołem w obrazie „Godów Baranka”.

Nazwa Baranek występuje w Apokalipsie 29 razy¹, w tym 28 jest tytułem Chrystusa, a tylko jeden raz użyta w opisie pseudo-proroka (13, 11). A więc Baranek jest określeniem dominującym w Apokalipsie, które *par excellence* oznacza Chrystusa. Chrystus nazwany jest także w tej księdze Synem Człowieczym (1,13) i Słowem Bożym (19, 13), ilekroć jednak występuje łącznie z działalnością Boga, ukazuje się jako Baranek ofiarowany. Autor Apokalipsy ma stale przed oczyma wizję Baranka, nawet wtedy, gdy o Nim specjalnie nie mówi. Stąd można powiedzieć, że Apokalipsa jest wizją o Baranku zwyciężającym i o Smoku stale zwyciężanym.

Istnieją trzy możliwości zaczerpnięcia nazwy Baranka przez autora Apokalipsy: od Izajasza, z tradycyjnej ofiary baranka paschalnego i z Jeremiasza (11, 9), gdzie nawet w tłumaczeniu Sep-

¹ Nazwa Baranka zachodzi w Apokalipsie: 5,6.8.12.13; 6,1.16; 7,9.10.14.17; 12,11; 13,8.11; 14,1.4.10; 15,3; 17,14; 19,7.9; 21,9.14.22.23.27; 22,1.3; por. J. E. Steinmüller, *Lamb of God*, w: *Catholic Biblical Encyclopedia New Testament*, New York City 1960, 379—380.

tuaginty użyta jest nazwa w formie zdrobniałej, tak jak w księdze Apokalipsy.

1. Opinia pierwsza opiera się na fakcie, że Jan uważany za autora Apokalipsy słyszał tę nazwę z ust Jana Chrzciciela zastosowaną do Chrystusa pod wpływem pieśni Izajasza o Słudze Jahwe (53, 7)².

Czy można by w Apokalipsie tytuł Chrystusa *Arnion* — Baranek na podstawie aramajskiego *talia* — co w tym języku znaczy zarówno „baranek”, jak i „sługa”, „dziecie” — odnosić do Sługi Jahwe? Tak na podstawie Izajasza (53, 7) usiłują uczynić niektórzy egzegeci interpretując Ewangelię Jana (1, 29, 36)³. W Apokalipsie już przy pobieżnym spojrzeniu widać bezpodstawność takiego tłumaczenia. Skoro *arnion* w Apokalipsie miałyby być klasycznym tytułem Chrystusa jako Sługi Bożego, powinien być użyty w pełnym brzmieniu *arnion tout heou*. W dwudziestu ośmiu miejscach w Apokalipsie, gdzie ten tytuł odnoszony jest do Chrystusa, brak tego bliższego określenia, które w tym wypadku ma istotne znaczenie. Nawet w odniesieniu do Mojżesza (15, 3), proroków (10, 7; 11, 18) i członków gminy (7, 3; 19, 2, 5), nie zapomniał autor Apokalipsy o tym określeniu, tym bardziej nie uczyniłby tego w wypadku Chrystusa. Apokalipsa zna myśli Izajasza o cierpieniach Sługi Jahwe, o Jego męce, wywyższeniu i chwale dzięki ofiarnej śmierci. Jest w tym proroctwie treść, ale brak nazwy i stąd niewystarczalność tej opinii⁴.

2. Druga opinia uważa za źródło pochodzenia nazwy Baranka tekst Jeremiasza (11, 19), gdzie jest mowa o baranku wiedzionym na zabicie. Autor Apokalipsy mógł wykorzystać ten obraz na oznaczenie Chrystusa, ale wydaje się, że nie był on jedynym źródłem, z którego czerpał⁵. Złożyły się na nie inne obrazy Baranka, a także praktyka liturgiczna ofiar składanych z baranków.

3. Według trzeciej opinii obraz Baranka w Apokalipsie zaczerpnął autor z szeroko rozpowszechnionej liturgii ofiary baranka paschalnego⁶. Jan Chrzciciel miał również na myśli baranka paschal-

² F. Prat, *La Théologie de Saint Paul*, Paris¹² 1925, II, 217.

³ C. F. Burney, *The Aramaic Origin of the Fourth Gospel*, 1922, 107; E. Lohmeyer, *Die Offenbarung des Johannes*, Tübingen² 1953, *Exkurs zu 5,6*; J. Jeremias, *AMNOS*, w: *ThWzNT*, I, 343; tenże, *AMNOS TOUTHEOU*. — *PAIS THEOU*, *Zeitschrift für die Neutestamentliche Wissenschaft* 34(1935) 117. Innych zwolenników tej opinii podaje H. Strąkowski, *Chrystus—Baranek w Piśmie Świętym*, Lublin 1961, 118.

⁴ H. Strąkowski, *dz. cyt.*, 118.

⁵ A. Medebielle, *Expiation*, w: *Dictionnaire de la Bible Supplément*, III, c. 237; E. B. Allo, *L'Apocalypse et le culte de Domitien et Cybèle*, *Revue Biblique* 45(1930) 581 n.

⁶ Th. Zahn, *Die Offenbarung des Johannes*, Leipzig 1924, I, 334—337:

nego wskazując na Chrystusa: „Oto Baranek Boży...” Św. Jan Ewangelista jako jego uczeń przejął ten sposób myślenia.

Dodatkowym argumentem byłaby sama Apokalipsa, w której można dostrzec liturgię święta paschalnego. Wyjście Izraelitów z Egiptu i wybawienie ich dzięki krwi baranka paschalnego ma swoje odzwierciedlenie w zwycięstwie wybranych dzięki krwi Baranka. Wybrani będą mogli śpiewać hymn Mojżesza — wodza dawnego Izraela i Baranka, który jest wybawcą Nowego Izraela (15, 3)⁷. Nawiązanie do plag egipskich (8, 7,8; 16, 3.10; 9,3) musiało przywieść na myśl autorowi Apokalipsy krew baranka, która chroniła od nich Izraelitów.

Każda z tych opinii zawiera pewną dozę słuszności, gdyż wszystkie powyżej przytoczone źródła mogły skłonić autora Apokalipsy do nazwania Chrystusa Barankiem. Wydaje się jednak, że najbardziej wpłynął na to obraz baranka paschalnego. Autor Apokalipsy bowiem miał przed oczyma śmierć ofiarną Chrystusa za grzechy ludzi, a do wyrażenia tego faktu, jakim jest ekspiacyjna śmierć Zbawiciela, najlepiej nadawał się baranek paschalny. Sama zaś nazwa zaczerpnięta została z mesjańskich figur o baranku zawartych w Księgach świętych, które najpełniej wyrażały myśl, jaką autor Apokalipsy chciał nam przekazać.

Treść Apokalipsy jest tak związana z ideą Chrystusa-Baranka jak List do Hebrajczyków z tytułem Chrystusa — Najwyższego Kapłana. Słusznie R. Cornely nazywa Apokalipsę wielką liturgią świata, w której Chrystus-Baranek jest przedstawiony jako kapłan wypełniający swe święte czynności i jednocześnie jako ofiara⁸. Dlatego też napotykamy na liczne aluzje do kapłaństwa Chrystusa. Jest tedy mowa o Jego długiej szacie (1, 13), i o Baranku zabitym (5, 6), a Chrystus walczący jest ubrany w szatę zbroczoną krwią (19, 13).

Baranek w Apokalipsie nie jest tylko symbolem cichości i niewinności Chrystusa, ale autor zawarł w tym określeniu samą Osobę Chrystusa i całość Jego zbawczego dzieła. Aspekt soteriologiczny więc stanowi również tytuł do chwały i triumfu Baranka. Także według teologii Listu do Hebrajczyków (Hbr 9, 11—12). Zbawiciel

P. Couchoud, *L'Apocalypse*, Paris⁸ 1930, 73—74; E. B. Allo, *L'Apocalypse*, Paris⁸ 1933, 77; J. Daniélou, *Sacramentum Futuri*, Paris 1950, 142; G. Bonfirven, *L'Apocalisse di san Giovanni*, Roma 1958, 137.

⁷ P. Couchoud, dz. cyt., 73; H. Strąkowski, dz. cyt., 119; A. Feuillet, *L'Apocalypse*, Paris 1963, 69; K. Borowicz, *Canticum Moysis et Canticum Agni (Ap 15,3)*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 17(1964) 83—84.

⁸ R. Cornely — A. Merk, *Introductionis in S. Scripturam Libros Compendium*, II, Paris 1930, 799; por. P. A. Harlé, *L'Agneau de l'Apocalypse et le Nouveau Testament*, *Etudes Théologiques et Religieuses* 31(1956) 28; M. E. Boismard, *Agneau de Dieu*, w: *Vocabulaire de Théologie Biblique*, Paris 1962, 17—19.

wstępuje do nieba i siedzi po prawicy Bożej dzięki oczyszczeniu nas z grzechów (Hbr 1, 3; 8, 1; 12, 2). Jako Syn ma prawo do tronu i w rzeczywistości jest intronizowany dzięki swej krwawej ofierze⁹. Triumf ten Widzący Apokalipsy maluje w kilku obrazach poprzez coraz nowe elementy składające się na podkreślenie rozmiarów chwały Chrystusa-Baranka.

1. Intronizacja Baranka

Tytuł Chrystusa-Baranka pojawia się po raz pierwszy w Apokalipsie w rozdziale piątym, jako kontrast obrazu „lwa z pokolenia Judy” (5, 5). Sam tytuł „Lew z pokolenia Judy” ma swoje oparcie w Księdze Rodzaju (49, 9) i w Księdze Izajasza (11, 10), a także w tradycji judaistycznej (IV Ezdrasza 12, 31): „Lew... to Mesjasz, którego Najwyższy zachowuje na dni ostateczne, on wyjdzie z nasienia Dawida i przybędzie”. Zestawienie dwu tytułów „Lwa” i „Baranka” w Apokalipsie i w IV Ezdrasza może być przypadkowe, lecz jest znamienne. Kontrast: Lew — Baranek jest kontrastem obrazu, a nie treści, ponieważ „Lew z pokolenia Judy” i Baranek są tylko dwoma tytułami oznaczającymi Chrystusa, który jedynie godzien jest utworzyć księgę. Połączenie tych dwu obrazów wydaje się jednak nie przypadkowe. „Lew z pokolenia Judy” jako symbol siły wprowadza Baranka, który w Apokalipsie nie będzie symbolem słabości i milczenia, ale symbolem Chrystusa—Zwycięzcy. Zwycięstwo to dokonało się przez krew Baranka „jakby zabitego”. Baranek był u Żydów zwierzęciem ofiarnym, a w sposób szczególny składany był w ofierze paschalnej (Wj 12, 1—28.43—50). Chrystus-Baranek stając się żertwą paschalną w ofierze krzyża przez swoją krew odnosi zwycięstwo nad grzechem (1 Kor 5, 7). Dzięki temu Chrystus-Baranek jakby zabity mocen jest dzierżyć losy ludzkości, co jest podkreślone w pieśni Starców: „Godzien jesteś wziąć księgę i jej pieczęcie otworzyć, bo zostałeś zabity i nabyłeś dla Boga krwią swoją (ludzi)”... (5, 9). Tytułem więc chwały Chrystusa jako Baranka jest Jego krew i śmierć.

Aczkolwiek nauczanie apostoelskie skoncentrowane było na śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa, co przejawia się w hymnach chrystologicznych (Flp 2, 6—11; Kol 1, 15—20; 1 Tm 3, 16; 1 P 1, 18—21; 2, 21—25; 3, 18—22), temat krwi Baranka w Apokalipsie ma znaczenie szczególne. Pozwala bowiem mówić o łączności cierpień Chrystusa z cierpieniami wiernych. Jak krew Baranka była zwycięstwem nad Smokiem i jego popiecznikami, tak krew męczenników i cierpienia wiernych będą miały udział w zwycięstwie Baranka.

⁹ Por. G. Bonsirven, *dz. cyt.*, 137.

Wyżej wspomniane hymny w Nowym Testamencie stanowią jakby *résumé* dzieła zbawczego Chrystusa, gdzie ofiara krzyża i zmartwychwstanie zajmują miejsce centralne. To są pieśni o Ukrzyżowanym i Zmartwychwstałym. W tym samym duchu utrzymane są hymny do Baranka w piątym rozdziale Apokalipsy. Wydaje się, że wspólnym fundamentem tych hymnów jest pierwotna katecheza, która ześrodkowana była na śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa. Z czasem weszło to w skład pieśni liturgicznych, których echa znalazły oddźwięk w niektórych księgach Nowego Testamentu i m. in. w Apokalipsie¹⁰. Można powiedzieć, że cała pareneza Apokalipsy jest oparta na tym motywie centralnym.

Pełnię władzy i wiedzy Baranka stanowiącą jego Boskie atrybuty podkreśla symbolika obrazu siedmiu rogów i siedmiorga oczu, jakie posiada Baranek. Taka interpretacja ma swoje uzasadnienie w Starym Testamencie¹¹, gdzie „rogi” są symbolem mocy, a także w apokaliptyce judaistycznej stosującej ten symbol do Mesjasza¹².

Ideę triumfu Chrystusa podkreśla także wizja adoracji Baranka (5, 8). H. Gunkel chciałby w tym obrazie widzieć opis pogańskiego mitu intronizacji nowego boga, gdzie Chrystus — Nowy Bóg miałby zająć miejsce Starego Boga — Jahwe¹³. Nowsza egzegeza przeciwstawia się takiemu wprowadzeniu mitu intronizacyjnego do piątego rozdziału, a widzi tu obraz intronizacji nowego króla wchodzący w skład starych ceremoniałów orientalnych znanych chociażby z historii Egiptu¹⁴. Intronizacja taka obejmowała trzy stopnie: 1. wywyższenie, 2. prezentację, 3. właściwą intronizację. Oparcie dla powyższego schematu intronizacyjnego w piątym rozdziale Apokalipsy znaleźć można w analogicznych schematach Listu do Filipian (2, 9—11), Pierwszego Listu do Tymoteusza (3, 16), Listu do Hebrajczyków (1, 3), a nawet u Mateusza (28, 18—20).

Niewątpliwie można by odczytać podane stopnie intronizacji w powyższych tekstach, ale jest to pewnego rodzaju naginanie tekstu do z góry przyjętego schematu¹⁵. Nie ma jednak zasad niczych przeszkód, by przyjąć możliwość posłużenia się przez autora Apokalipsy znanym ludziom Wschodu obrazem intronizacji nowego

¹⁰ Por. P. A. Harlé, *art. cyt.*, 31; H. Strąkowski, *dz. cyt.*, 119.

¹¹ Zob. Pp 33,17; 1 Krl 2,10; Dn 7,7; 8,3; Zch 2,1; Łk 1,69.

¹² Zob. Hen 90,9.37; Test. Józefa 19,8.

¹³ H. Gunkel, *Religionsgeschichtliches Verständnis*, Göttingen³ 1930, 63.

¹⁴ T. Holtz, *Die Christologie der Apokalypse des Johannes*, Berlin 1962, 28—29; por. J. Jeremias, *Die Briefe an Timotheus und Titus*, Göttingen⁷ 1954, 22; E. Käsemann, *Das wandernde Gottesvolk*, Göttingen 1939, 66.

¹⁵ T. Holtz, *dz. cyt.*, 28—30.

króla dla wyrażenia panowania nad światem Chrystusa-Baranka, który jest „Panem panów i Królem królów”.

Pierwszym aktem intronizacji Baranka jest jego wywyższenie przez zwycięstwo krzyża, które sprawiło, że tylko On mocen jest otworzyć księgę. Przedstawienie Baranka „stojącego” przed tronem stanowiłoby drugi akt intronizacji — prezentację. Przejęcie przez Baranka księgi symbolizującej losy ludzkości i świata oraz adoracja Baranka przez mieszkańców nieba, ziemi i cały wszechświat, odpowiadałaby właściwej intronizacji, która stanowi trzeci akt tej ceremonii¹⁶. Przez ten akt Baranek poddaje sobie całe stworzenie. Wraz z księgą został mu oddany los kosmosu, którego Chrystus jest jedynym Panem i Władcą. Udzielenie tej potęgi Chrystusowi dokonuje się przez podanie księgi, którą wręcza mu „Siedzący” na tronie.

Ten schemat intronizacyjny nowego króla był odpowiedni dla wyrażenia w Apokalipsie triumfu Chrystusa-Baranka i nie jest wykluczone, że autor Apokalipsy celowo posłużył się tym znanym na Wschodzie ceremoniałem. Intronizacja Baranka, jak wynika z rozdziału piątego, ma swoją podstawę w śmierci Chrystusa. Krew Baranka uzasadnia jego zwycięski triumf przedstawiony w obrazie intronizacji.

Uwielbienie triumfującego Baranka dokonuje się także przez „nową pieśń”, która śławi przedtem tymi samymi słowami Boga (4, 11), a teraz Baranka (5, 12). Na innym miejscu (5, 13) jest adorowany zarówno „Siedzący” na tronie, jak i Baranek. Powszechność panowania Chrystusa-Baranka podkreśla powszechność hołdów mu składanych w „nowej pieśni” przez „wszelkie stworzenie, które jest w niebie i na ziemi i pod ziemią i na morzu...”

W rozdziale szóstym Baranek wykonuje swą władzę nad światem przez otwieranie pieczęci, a zakończeniem tej czynności jest nadejście „wielkiego Dnia Gniewu” Siedzącego na tronie i Baranka. I w tej ostatniej scenie Dnia Gniewu znajdujemy akcenty podkreślające triumf Chrystusa przez ukazanie Jego władzy i postawienie na jednej płaszczyźnie gniewu Siedzącego na tronie i gniewu Baranka napawającego lękiem „mieszkańców ziemi” (6, 16). Wywyższenie Chrystusa przez intronizację Baranka jest więc aktem ukazującym powszechność Jego władzy nad światem i wyrazem Jego triumfu.

2. Zwycięstwo Baranka i wiernych nad Bestią i jej zwolennikami

Chwałę i zwycięstwo Baranka potęguje triumf wybranych „stojących przed tronem i przed Barankiem” (7, 9—17). Symbolem

¹⁶ Por. T. Holtz, *dz. cyt.*, 35—36.

tęgo triumfu są szaty białe i palmy charakterystyczne dla pochodów triumfalnych (1 Mch 13, 51; 2 Mch 10, 7; Kpł 12, 13; J 12, 13). Doksologia (7, 10) zwrócona do Boga i Baranka posługująca się terminem „zbawienie” podkreśla jak zawsze w Apokalipsie ideę zwycięstwa nad mocami wrogimi Bogu¹⁷. To zwycięstwo dokonało się przez wiernych i Baranka, ponieważ oni „wybielili szaty swoje w krwi Baranka” (7, 14).

Pojęcie „krwi” w Apokalipsie daje świadectwo śmierci Chrystusa Baranka w jej zbawczym znaczeniu. Stanowi symbol zbawczego dzieła Chrystusa. W Apokalipsie (1, 5; 5, 9) krew jest ceną okupu za wiernych, a w 7, 14 jest środkiem wybielającym ich szaty. Można by na podstawie 2 Kor 5, 1; Flp 3, 21; 1 Kor 15, 54 uważać białe szaty za symbol uwielbionego ciała, przyszłej chwały, o której mowa w Apokalipsie (3, 5; 4, 4; 6, 11; 7, 13; 19, 8.14), chociaż nie jest wykluczony aspekt soteryczny obmycia duszy z grzechów. Za takim rozumieniem przemawia Apokalipsa 3, 18, gdzie Chrystus radzi gminie Laodycejskiej, by zakupiła sobie u Niego białe szaty. A to zdaje się dotyczyć ziemskiego życia, a nie perspektywy eschatologicznej¹⁸. Makaryzm z Apokalipsy (22, 14): „błogosławieni, którzy płucą swe szaty, aby władza nad drzewem życia do nich należała, i aby bramami wchodzili do miasta”, sugeruje, że białe szaty są warunkiem przyszłego uwielbienia.

Opis szczęścia jeszcze bardziej podkreśla wielkość triumfu, jaki dzielą wybrani z Siedzącym na tronie i Barankiem. Wspólne mieszkanie z Bogiem symbolizuje rozciągnięcie namiotu. Jan Ewangelista (1, 14; Ap 21, 3) za Starym Testamentem używa tego terminu na określenie szczególnej obecności Boga wśród ludzi (Wj 25, 8; Lb 35, 34). W prologu do IV Ewangelii mówiąc o Wcieleniu Słowa i Jego zejściu na ziemię do ludzi, powie: „i rozbiło namiot” wśród nas (eskenosen). Ten obraz zaczerpnięty z literatury mądrościowej i teofanii Jahwe na Synaju kontynuuje autor Apokalipsy pokazując Baranka jako pasterza wiernych, prowadzącego ich do „źródeł wód życia”. Paradoks tego obrazu służy do podkreślenia dominującej roli Baranka w zwycięstwie wiernych (por. J 10, 1—16).

Triumf Baranka w sposób widoczny potęguje się w rozdziale dwunastym, gdy Chrystus i wierni dokonują strącenia Diabła i Szatana oraz jego zwolenników, a zwycięstwo to dokonuje się dzięki krwi Baranka (12, 11; por. Łk 11, 21; Hbr 2, 18; 12, 24; 1 J 2, 1). Ten sam motyw powtarza się w Apokalipsie 1, 5; 5, 9; 7, 14; 14, 3.

¹⁷ Por. A. Jankowski, *Apokalipsa Świętego Jana*, Poznań 1959, 181; tenże, *O udział w triumfie Baranka*, *Ateneum Kapłańskie* 58(1959) 40; E. B. Allo, *dz. cyt.*, 59—61; R. Devine, *The Virgin Followers of Lamb (Ap 14.4)*, *Scripture* 16(1964) 4; A. T. Hanson, *The Wrath of Lamb*, London 1957.

¹⁸ Por. T. Holtz, *dz. cyt.*, 72—73.

Zwycięstwo zostało osiągnięte, moc „oskarżyciela braci” złamana, lecz ziemia pozostaje nadal placem boju, gdzie celem ataków Smoka staje się Niewiasta-Kościół (12, 13). Tutaj ukazany został stan wiernych po zwycięskiej śmierci Chrystusa. I właśnie krew Baranka jest tą daniną zbawczą, która uwalnia braci od oskarżeń szatana i usprawiedliwia ich przed Bogiem. Śmierć więc Chrystusa jako fakt historyczny posiada wartość ponadczasową dla wszystkich ludzi wszystkich czasów.

Szczytowym punktem zwycięstwa nad siłami ciemności jest wizja Dnia Gniewu. Opis Dnia Gniewu Baranka jest wzorowany na Izajaszu (2, 10; 19, 21). W wierszu siedemnastym nazwany jest „Dniem Baranka”. W Starym Testamencie była mowa o „Dniu Jahwe”. Literatura judaistyczna mówi o „Dniu Mesjasza” (IV Ezdr 13, 32; Ap Hen 61, 5; por. J 12, 11; Nah 1, 6). We wszystkich zapowiedziach Dnia Gniewu w Starym Testamencie, w literaturze judaistycznej i w Apokalipsie chodzi o dzień zagłady przeciwników Boga. Nie będzie tu już dramatycznej walki o zwycięstwo, ale istnieje pewność panowania Chrystusa.

Triumf Chrystusa podkreśla również dziewiczy orszak Baranka (14, 1—5). Baranek ukazuje się jako władca Syjonu, zapowiadany przez Stary Testament. Syjon jest symbolem bezpieczeństwa i chwały starego Izraela, a tutaj jest symbolem niepokonalnej mocy i zwycięstwa nowego Ludu Bożego-Kościola.

Wizja czternastego rozdziału kontrastuje z budzącą lęk wizją trzynastego rozdziału panoszenia się Bestii i jej zwolenników. Barankowi towarzyszy orszak wybranych sług ze stygmatem imienia Jego i imienia Ojca na czołach. Podanie tej samej liczby wybranych, co w rozdziale 7, 4 (144 tys.) wskazuje, że chodzi o identyczny charakter orszaku wybrańców Bożych, bez zacieśniania do męczenników lub tych, którzy nie utracili dziewictwa. Wydaje się, że nazwa „dziewice” użyta jest tu symbolicznie¹⁹. W Starym Testamencie niemoralność seksualna była symbolem bałwochwalstwa, uważana była za brak wierności dla Jahwe (Ez 16, 1—3.15—17.35—37; rozdz. 23). Izrael zaś był zwykle przedstawiany jako oblubienica Jahwe. Autor Apokalipsy znał doskonale te opisy. Zresztą posłużył się nimi w Apokalipsie w obrazie „godów Baranka”. „Dziewice” z czternastego rozdziału to ci, którzy dochowali wierności Barankowi i nie splamili się apostazją²⁰. Są to wierni chrześcijanie

¹⁹ L. Cerfaux — J. Cambier, *L'Apocalypse de Saint Jean lue aux Chretiens*, Paris 1955, 125; por. T. Calmes, *L'Apocalypse*, Paris 1905, 188; G. Beasley — Murray, *Revelation*, London 1953, 1186; E. Lohmeyer, *dz. cyt.*, Tübingen 1926, 120.

²⁰ R. Devine, *art. cyt.*, 3,5; por. M. E. Boismard, *L'Apocalypse*, Paris, 61; E. Delling, *Parthenos*, w: ThWzNT, Stuttgart, V, 835; A. Jankowski, *art. cyt.*, 40.

przeciwstawieni oddającym się kultowi władców (rozd. 13) i kultowi „Wielkiej Nierządnicy” (17, 3—5; 18, 3.9), która niedwuznacznie symbolizuje ostoję bałwochwalczych kultów pogańskich²¹.

Takie rozumienie dziewiczego orszaku Baranka podkreśla triumf pochodu Chrystusa, którego otacza już nie tylko elita chrześcijańska, która nie splamiła się grzechem nieczystości, ale rzesze Ludu Bożego, które dochowały wierności Chrystusowi. Przeciwnicy zaś Chrystusa — czciciele Bestii będą osądzeni i ukarani wobec Baranka i Jego aniołów (14, 10)²².

Zwycięzcy Bestii, którzy pokonali ją dzięki Barankowi, śpiewają pieśń Baranka (15, 1—4). Pieśń ta zbudowana z wyrażen starotestamentalnych (por. Wj 9, 16; 1 Krn 16, 9; Ps 97 (98), 2; Mich 7, 15—17; Zch 14, 9) nawiązuje do pieśni Mojżesza, który był typem Chrystusa (J 1, 17; Rz 8, 2; Gal 5, 1). Jak Mojżesz wybawił lud izraelski z niewoli egipskiej, tak Chrystus — ludzkość z niewoli szatana. Bóg przez Mojżesza zapowiedział plagi na faraona i Egipcjan — Chrystus w Dniu Gniewu plagami ukarze Bestię i jej zwolenników. Naród Izraelski uchroniła krew baranka paschalnego, a Nowy Izrael — wierni — zwyciężyli dzięki krwi Baranka-Chrystusa. Stąd hymn Mojżesza i Baranka jest pieśnią pochwalną Bożej ekonomii zbawienia²³ i służy ku powiększeniu triumfu głównego sprawcy zwycięstwa wiernych — Chrystusa-Baranka.

Zwycięstwo Chrystusa nad światem podkreślone jest głównie w trzech miejscach: w rozdziale piątym, gdzie jest mowa o zwycięstwie „Lwa z pokolenia Judy” (5, 5), przy zapowiedzi gniewu Baranka (17, 16) oraz w opisie zwycięstwa Baranka i wiernych nad dziesięcioma królami i Bestią, którzy walczą z Barankiem (17, 14). Spośród różnych interpretacji wydaje się najślusniejszą ta, która upatruje w dziesięciu królach narodów wysługujących się prześladowcom. Przy czym królowie wraz z Bestią przekraczają ramy historycznego Rzymu i jego państw sprzymierzeńczych i stają się uosobieniem sił prześladowczych i wrogich Chrystusowi oraz Jego wiernym²⁴. Walka ze strony sił demonicznych skazana jest na niepowodzenie, bo jedynym Władcą i Panem jest Chrystus (17, 14). Podstawą supremacji Baranka jest Jego Bóstwo podkreślone klasycznymi tytułami biblijnymi przysługującymi jedynie Bogu: „Król

²¹ Por. tenże, *dz. cyt.*, 223.

²² V. Lonidon, *Visio Agni cum Virginibus in Monte Sion*, *Collationes Burgenses et Gandavenses* 48(1952) 385—392; Inne interpretacje: a) „dziewictwo” jako wierność prawu Bożemu: T. Calmes, *dz. cyt.*, 188; J. Bonsirven, *Vocabulaire Biblique*, 182; G. Beasley — Murray, *dz. cyt.*, 1186; b) dosłowna interpretacja „dziewic”: E. B. Allo, *dz. cyt.*, 217; E. Lohmeyer, *dz. cyt.*, Tübingen 1926, 120.

²³ K. Borowicz, *art. cyt.*, 83—84; A. Jankowski, *dz. cyt.*, 61 n.

²⁴ A. Jankowski, *dz. cyt.*, 246.

królów” i „Pan panów” (Pwt 10, 17; 1 Tm 6, 15; Ap 19, 16; Dn 2, 47; 2 Mch 13, 4). Były one tym bardziej na czasie, że władcy rzymscy domagali się tytułowania siebie *dominus ac deus noster*. Zwycięstwo Baranka w walce z dziesięcioma Królami (17, 14) nie jest zależne od końcowego wyniku walki, ale bez nowej akcji ze strony Baranka jest ono Jego udziałem jako stojącego ponad walczącymi przeciwnikami, bo przecież On jest „Panem panów i Królem królów”.

Idea triumfu Chrystusa jest widoczna w zwycięskim pochodzie Baranka w otoczeniu wiernych przyodzianych w białe szaty, orszaku dziewięciu niesplamionych bałwochwalczymi kultami, przy wtórze radosnej pieśni Baranka śpiewanej po pokonaniu Bestii i jej zwolenników.

3. Gody Baranka

Po dniach walki, aczkolwiek zwycięskiej, i po Dniu Gniewu i sądu rozbrzmiewają peany radości sławiące sprawiedliwe wyroki, które dotyczą „Wielkiej Nierządniczy” i jej popleczników (19, 1—3). Powodem radości jest centralna scena tej wizji: zaślubiny Baranka z Kościołem, który jest Jego Oblubienicą (19, 7). Porównanie to jest wzięte ze Starego Testamentu, gdzie Oblubienicą Jahwe był naród Izraelski. W obrazie czułej miłości przeprowadzone jest ono w całej rozciągłości w Pieśni nad Pieśniami, a oprócz tego u Izajasza (50, 1; 54, 5), Ezechiela (16, 8) oraz Ozeasza (2, 18).

Obraz zaślubin w Nowym Testamencie zmienia partnerów. Oblubieńcem jest Chrystus, Oblubienicą nowy Izrael — Kościół (Mt 22, 2. 10; Mk 2, 19; J 3, 29; 2 Kor 11, 2; Ef 5, 23—27). W Apokalipsie rolę Oblubienicy pełni Baranek, który wiedzie społeczność wiernych poprzez wszystkie czasy, a teraz następuje finał tego triumfalnego pochodu — Gody Baranka czyli nierozzerwalne połączenie Chrystusa ze społecznością Kościoła, którą nabył swoją krwią²⁵. To jest niejako uwertura do tematu, który wystąpi w całej pełni w dwu ostatnich rozdziałach Apokalipsy, jako zakończenie dzieła Odkupienia.

„Szata godowa” Oblubienicy-Kościola mieni się w barwach triumfu „lśniąca i czysta”. Symbolizuje ona, jak wyjaśnia sam autor, czyny sprawiedliwe świętych, które uprawniają wiernych do wejścia na ucztę Baranka (19, 8—9). Autor Apokalipsy maluje tutaj obraz uczty mesjańskiej zapowiadanej w Starym Testamencie (Iz 25,

²⁵ A. Wikenhauser, *L'Apocalisse di Giovanni*, Brescia 1960, 197; W. Koester, *Lamm und Kirche in Apokalypse*, w: *Wort des Lebens (Festschrift für Meinertz)* 1951, 152—164; L. Cerfaux, *L'Eglise dans L'Apocalypse*, *Recherches Bibliques* 7(1965) 111—124.

6), do której często w nauczaniu powracał Chrystus: w przypowieści o zaproszonych (Łk 14, 16—24), w przypowieści o godach królewskich (Mt 22, 1—14) oraz w czasie przemówienia na Ostatniej Wieczerzy (Łk 22, 16).

Z tym samym obrazem godów Baranka i Jego Oblubienicy spotykamy się w rozdziale 21, 9. Ten symbol ostatecznego połączenia Chrystusa ze swym ludem stanowi zakończenie dziejów zbawczej ekonomii Bożej, zarówno w porządku logicznym jak i chronologicznym. Oblubienica-Kościół występuje tu pod symbolem Nowego Jerozolimie (21, 9—10).

T. Holtz niesłusznie dopatruje się zapożyczenia przez autora Apokalipsy obrazu Godów Baranka z mitologii, gdzie przedstawione miałyby być zaślubiny bóstwa ze swymi wiernymi przy końcu czasów²⁶. Ten mitologiczny obraz autor Apokalipsy miałby dostosować do wyrażenia eschatologicznej łączności Chrystusa ze swym Kościołem. Wystarczające wyjaśnienie obraz zaślubin Baranka znajduje się w bilijnej tradycji Starego Testamentu (Pieśń nad Pieśniami; Iz 49, 14, 29; 50, 1; 54, 5; 62, 4; Ez 16, 8; Oz 2, 18; Jr 2, 1—7; 31, 22; 51, 5). W Nowym Testamencie rozwinął się ten obraz tak w Ewangeliach (Mt 22, 2.10; Mk 2, 19; J 3, 29;), jak i u św. Pawła (2 Kor 11, 2; Ef 5, 23—27). Do Koryntian pisze: „poślubiłem was przecież jednemu mężowi, by was przedstawić Chrystusowi jako czystą dziewicę...”. Podobnie w Liście do Efezjan Paweł wskazuje na łączność, jaka istnieje między Chrystusem a Kościołem. Idea zaślubin Boga z Izraelem przy końcu czasów nie jest obca w literaturze judaistycznej. Ta tradycja tkwi korzeniami w Starym Testamencie. Przypuszcza się, że twórcą tego porównania jest *Izajasz*, a za nim powtarzali je inni autorzy Starego Testamentu. Obraz ten posiada realne podstawy w faktycznej miłości Boga do swego ludu, miłości wiernej mimo jego odstępstw i zdrad. W obrazie starotestamentalnym małżeństwa Boga i Izraela istotą tego porównania była wierna miłość, która powinna wypływać ze związku małżeńskiego. W Apokalipsie natomiast zasługuje na uwagę także moment radości godów weselnych. Był to przecież moment uwieńczenia trudów, cierpień, prześladowań, walki i zwycięstw Baranka i Jego wiernego ludu, co było niemałym powodem do radości.

Trudno też przypuszczać, by obraz *hieros gamos* między bóstwem a jego czcicielami zaczerpnięty został z misteriiów greckich i przeniesiony w mniej lub więcej realistycznej formie na teren chrześcijaństwa. Bliższą autorowi Apokalipsy była atmosfera starotestamentalna lub nawet apokaliptyki judaistycznej, niż grecko-gnostyckich misteriiów. Nie wyklucza to jednak możliwości, by autor Apokalipsy

²⁶ T. Holtz, *dz. cyt.*, 187.

znał ten obrzęd pogański zaślubin i świadomie przeciwstawił obraz łączności „Pana panów” i „Króla królów” ze swą wierną Oblubienicą—Kościołem bałwochwalczym misteriom pogańskim. Autor Apokalipsy pisał przecież swoją księgę w bardzo żywotnym greckim ośrodku religijno-kulturalnym, gdzie misteria greckie święciły swe triumfy. Obraz Godów Baranka byłby więc swego rodzaju *antidotum*, na niezdrową atmosferę misteriów greckich. Odpowiadałoby to również radosnemu nastrojowi towarzyszącemu Godom Baranka z powodu zwycięstwa nad „Wielką Nierządnicą” będącą uosobieniem kultów pogańskich²⁷. Niekończące się uctowanie z Chrystusem jest nagrodą dla Oblubienicy—Kościoła za trudy ziemskiej wędrówki. Ta myśl płynie również z obrazowego nauczania Chrystusa (Mt 22, 2—14; Łk 14, 16—24).

W dwudziestym pierwszym rozdziale Oblubienica Baranka ukazuje się w nowej szacie symbolicznej Miasta Świętego — Nowego Jeruzalem. I znów w tym wypadku autor Apokalipsy czerpie z bogatego skarbcza apokaliptyki judaistycznej biblijnej i pozabiblijnej. Nowe Jeruzalem, opiewane przez Izajasza (54, 1—17), posiada już nie tylko cechy ziemskie, ale i duchowe. W Nowym Testamencie staje się ono miastem niebieskim dla dusz (Gal 4, 26; Flp 3, 20; Hbr 12, 22). Apokalipsa jest przepelniona obrazami świątyni, ołtarza, arki, a w rozdziale dwudziestym pierwszym występuje obraz miasta. Apokaliptyka judaistyczna wierzyła w istnienie niebieskiego prawzoru Jerozolimy (IV Ezdr 10, 44—59)²⁸. Autor Apokalipsy jakkolwiek te wierzenia mógł mieć przed oczyma, to jednak symbolom nadawał duchowe znaczenie. Zamiana Oblubienicy-ludu na Oblubienicę—Miasto, nie była czymś nowym u autora Apokalipsy. Już św. Paweł w Liście do Galatów (4, 26) mówi o wolności górnego Jeruzalem jako matki naszej. Gody tej Oblubienicy w Apokalipsie uwydatniają ideę niezmaconego szczęścia i triumf Oblubienicy Baranka — Niebieskiego Jeruzalem nad Wielką Nierządnicą — Wielkim Babilonem. Ta antyteza: stolica Boga i stolica bałwochwalczych kultów wydaje się być zamierzona przez autora²⁹.

W dalszym ciągu dwudziestego pierwszego rozdziału rozwija się to porównanie zaślubin Baranka z Oblubienicą — Nowym Jeruzalem, przy czym następuje bogaty opis Miasta Świętego. Fundamentem tego Miasta—Kościoła jest dwanaście pokoleń synów Izraela

²⁷ Por. S. de Dietrich, *Boży plan zbawienia*, Warszawa 1967, s. 196.

²⁸ J. Bonsirven, *Le judaisme palestinien*, I, 429, 513—515; por. H. L. Strack — P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, München² 1956, III, 796.

²⁹ A. Jankowski, *dz. cyt.*, 274; por. J. Dheilley, *Agneau de Dieu — Agneau pascal*, w: *Dictionnaire biblique*, Tournai 1964, 21—22.

(21, 12) i dwunastu apostołów Baranka (21, 14), a otacza je chwała Boża, jak to występuje raz po raz w Piśmie św. (Wj 16, 7.10; 24, 15—18; 40, 34—38; Ez 17, 22; Łk 2, 9; Dz 7, 55), która oznacza Bożą obecność (21,3.23)³⁰. Ta chwała Boża przysługująca Kościołowi w fazie doczesnej przygotowuje mu niekończącą się obecność Boga i chwały w wizji błogosławionej (2 Kor 3, 18).

Opis budowy Niebieskiej Jerozolimy z drogich kamieni znajdujemy już w księdze Izajasza (54, 11) i Tobiasza (13, 21). Różne istniały próby tłumaczenia znaczenia poszczególnych kamieni³¹. Jedno jest chyba pewne, że chodzi w tym obrazie o przedstawienie piękna duchowego Nowego Jeruzalem — Kościoła i podkreślenie splendoru triumfalnej wizji głównego aktora tej scenerii — Baranka.

Wizja zaślubin Baranka z Kościołem coraz bardziej się uduchawia. Obecność Boża w Nowym Jeruzalem już nie ogranicza się tylko do świątyni, a ściślej do „świętego świętych”. „Chwała Boża” z wizji Ezechiela (48, 35) otacza to miasto (21, 23), co jest równoznaczne z przeniknięciem Kościoła obecnością Bożą. Chrystus Baranek jest świątynią (21, 22) dla wiernych, a wierni znów stają się świątyniami Boga (por. 1 Kor 3, 16; 2 Kor 6, 16; Ef 2, 21).

Baranek jako pochodnia Nowego Jeruzalem (21, 23) przywodzi na myśl zwycięski pochód Izraela z Egiptu do Ziemi Obiecanej i późniejszą wizję powrotu Izraelitów z niewoli babilońskiej u Izajasza, gdzie Bóg prowadził naród izraelski w dzień pod postacią obłoku, a w nocy pod postacią ognistej pochodni. W Apokalipsie pochodnią wiodącą zwycięski pochód Nowego Izraela jest Chrystus-Baranek.

Na końcu znów pojawia się obraz księgi życia Baranka (21, 27), gdzie znajdują się imiona tych, którzy godni są znaleźć się w Nowym Jeruzalem. Jest to nawiązanie do księgi Izajasza (35, 8; 52, 1), gdzie jest mowa o świętości wewnętrznej Nowego Jeruzalem.

Baranek wchodzi na scenę dramatu dziejów Kościoła i ludzkości na początku Apokalipsy w wizji tronu Boga i Baranka (5, 8; 13). W końcowej scenie autor Apokalipsy znów intronizuje Baranka, który odtąd będzie odbierał hołdy swoich sług (22, 1.3), jako jedyny Władca i Pan. Liczba pojedyncza zaimków wskazujących „Jego”, „Jemu”, mimo że jest mowa o Bogu i Baranku, wskazuje na podkreślenie Bóstwa Baranka i jednej natury Boga³². Kończąc Apokalipsę wizją intronizacyjną Baranka autor chciał podkreślić, że teraz ten stan rzeczy już nie ulegnie zmianie. Chrystus odniósłszy

³⁰ Por. B. Zieliński, *De Doxa Christi transfigurati*, Verbum Domini 26(1948) 294—301.

³¹ Por. E. Levesque, *Pierre Précieuse*, w: *Dictionnaire de la Bible*, V, 1, 420—427.

³² P. A. Harlé, *dz. cyt.*, 34; E. B. Allo, *dz. cyt.*, 77.

raz triumf nad nieprzyjaciółmi Boga i wiernych teraz już pozostaje w chwale z Bogiem Ojcem jako „Pan panów”, „Król królów” i Sędzia sprawiedliwy oddający każdemu według uczynków jego (22, 12).

Przyglądając się roli Baranka w Apokalipsie, jaką On spełnia wobec wiernych i wrogów Boga, można było stwierdzić, że tajemnica Jego triumfu tkwi w śmierci krzyżowej, której istotnym elementem jest złożenie krwawej ofiary przez Chrystusa jako Baranka paschalnego.

Autor Apokalipsy nie jest odosobniony w ukazaniu Chrystusa jako Baranka paschalnego. Już Jeremiasz wskazywał, że krew baranków paschalnych, jakie były zabijane przy wyjściu z Egiptu, miała siłę wynagradzającą i przy końcu czasów lud ten zostanie odkupiony przez Krew Baranka paschalnego. Na podstawie przepowiedni Jeremiasza można twierdzić, że także w Apokalipsie *arnion* jest Barankiem paschalnym.

Ofiara paschalna u późniejszych Żydów straciła już charakter ekspiacyjny, ale zabicie i spożycie Baranka pozostało pamiątką wybawienia z niewoli egipskiej, co przywodziło na pamięć rolę, jaką spełniała krew Baranka przy wyjściu Izraelitów z Egiptu ³³. Także w czwartej Ewangelii św. Jan patrzy na śmierć Chrystusa jako na ofiarę Baranka paschalnego podkreślając, że na Chrystusie wiszącym na krzyżu spełnił się rytualny przepis a zarazem prorocтво: „kości jego łamać nie będziecie” (19, 33.36) ³⁴.

Podobnie św. Paweł w pierwszym Liście do Koryntian (5, 7) nazywa Chrystusa naszą Paschą: „Chrystus bowiem został złożony w ofierze jako nasza Pascha”, a św. Piotr w pierwszym Liście obdarza Go mianem Baranka niepokalanego: „Wiecie bowiem, że z waszego, odziedziczonego po przodkach, złego postępowania zostaliście wykupieni nie czymś przemijającym, srebrem lub złotem, ale drogocenną krwią Chrystusa jako Baranka niepokalanego i bez zmazy” (1, 18).

Określenie Chrystusa jako Baranka paschalnego i traktowanie Jego śmierci jako ofiary paschalnej było więc rozpowszechnione w pierwszych gminach chrześcijańskich ³⁵. Ojcowie Kościoła rozwi-

³³ W. Taylor, *The Names of Jesus*, London 1953, 116—117; M. H. Shepherd, *The Pascal Liturgy and the Apocalypse*, London 1960; T. Holtz, *dz. cyt.*, 79.

³⁴ F. Gryglewicz, *Das Lamm Gottes*, *New Testament Studies* 13(1967) 144; A. Corell, *Consummatum est. Eschatology and Church in the Gospel of St. John*, London 1958, 53; F. M. Braun, *Le baptême d'après le quatrième Evangile*, *Revue Thomiste* 48(1948) 349; L. Goppelt, *Typos*, Gütersloh 1939, 229; H. Strąkowski, *dz. cyt.*, 119; J. Jeremias, *Pasha*, w: ThWzNT, V, 899.

³⁵ Por. F. Gryglewicz, *art. cyt.*, 143. 146.

jają myśl o Baranku niewinnym, ofiarowanym za grzechy jako ofiara paschalna³⁶.

Istotą tytułu Baranka w Apokalipsie jest Jego śmierć za grzechy ludu, która posiada moc wynagradzającą, pojednawczą i moc uczynienia tego ludu Ludem Bożym. Tak dalece autor Apokalipsy jest o tym przekonany, że śmierć ofiarną Baranka bierze za podstawę władzy Chrystusa nad światem przy końcu czasów. Ta władza i potęga Chrystusa nie była czymś nowym, dodanym po intronizacji Baranka jako Władcy wszechświata. Podstawą tego wywyższenia jest „Baranek zabity” jako ofiara wynagradzająca. Ona tkwiła już w tytule Baranka jako ofiary paschalnej. Bowiem tytuł Baranek użyty jest w Apokalipsie nie dla podkreślenia jakiejś jednej tylko funkcji Chrystusa, ale stanowi pełnię wypowiedzi o Chrystusie, przy czym każda czynność Chrystusa w Apokalipsie stoi w ścisłej łączności z Jego zbawczą śmiercią³⁷. Stąd też intronizacja Baranka w Apokalipsie ma swoje uzasadnienie w śmierci Chrystusa, która jest zarazem punktem wyjściowym eschatologicznego uwielbienia (21, 22; 21, 1.2).

Również Kościół został wywyższony dzięki darowi odkupieńczej krwi Baranka paschalnego, a wierni stali się zwycięzcami nad oskarżycielem (12, 11). Baranek przez swą krew może ofiarować Kościołowi źródła życia (7, 17), umieścić imiona swych wybranych w księdze życia (13, 8; 21, 27)), stać się ich Przewodnikiem i Panem (14, 11; 15, 3), co więcej, może mieć Kościół za swoją Oblubienicę (19, 7.9; 21, 9). To syntetyczne spojrzenie daje obraz wielu czynów Chrystusa mieszczących się w tytule Baranka i czerpiących swą wartość z Jego Ofiary Paschalnej.

Tytuł Chrystusa jako Baranka w Apokalipsie zdaje się koncentrować w sobie wszystkie atrybuty mesjaństwa, synowstwa i panowania. Tylko hymn z Listu do Filipian (2, 6—11) może stanąć na płaszczyźnie porównawczej w uwielbieniu i wywyższeniu Chrystusa. Baranek w Apokalipsie jest ciągle złączony z Bogiem. Wszystko, co w pierwszej wizji odnosi się do Boga: adoracja, cześć i chwała jest udziałem Baranka. On otrzymuje tytuły, które odnoszą się do Boga: jako zwycięzca jest „Królem królów i Panem panów” (17, 14).

Identyfikacja Boga i Baranka w chwale Bożej dochodzi do punktu kulminacyjnego w wizji końcowej Niebieskiego Jeruzalem: „świętynią miasta jest Pan, Bóg Wszechmogący z Barankiem..., chwała Pana je opromienia i Baranek jest Jego pochodnią” (21,

³⁶ Clemens Alexandrinus, *Paedagogus*, I, 6, PG 8, 266; S. Augustinus, *Contra Adversarios Legis et Prophet.*, I, 18, PL 42, 624; Gregorius Nazianzenus, *Oratio 45 in Sanctum Pascha*, 16, PG 36, 643; Justinus, *Dialogus cum Tryphone Judaeo*, PG, 6, 562.

³⁷ P. A. Harlé, *art. cyt.*, 34.

22—23). Tron Boga i Baranka jest w mieście i Jego służy adorują Go, a imię Jego noszą na swych czołach (22, 3—4). Światło Boga i światło Baranka, tron Boga i tron Baranka, imię Boga i imię Baranka identyfikują się. Tutaj dopełnia się misterium jedności Ojca z Synem i misterium chwały Boga i Baranka.

Figurą centralną Apokalipsy jest więc Baranek, który jest równy Ojcu w Bóstwie i w chwale. Triumf, którego świadkami jesteśmy w Apokalipsie odnosi Baranek dzięki swej ofiarnej zertwie paschalnej. Krew Chrystusa przelana na krzyżu przez Baranka Paschalnego, stała się podstawą Jego zwycięstwa i chwały. I Kościół będący obiektem prześladowań i cierpień będzie miał udział w triumfie Baranka, dzięki Jego ofierze krzyżowej, która będąc „głupstwem dla pogan a zgorszeniem dla Żydów” (1 Kor 1,23) jest naszą chlubą (Gal 6, 14).

DER TRIUMPH DES LAMMES ALS HAUPTTHEMA DER APOKALYPSE

Das Lamm bildet in der Apokalypse eine Hauptfigur. Der Verfasser zeigt Christus als durch Inthronisation erhöhtes Lamm, welches Sieg über Bestie und ihre Anhänger erlangt, sowie Trauung mit seiner Kirche im Bilde „Hochzeitsfeier des Lammes” vollbringt. Apokalyptisches Lamm ist nicht nur ein Sinnbild der Demut und Unschuld. Der Verfasser schloss in dieser Bezeichnung gesamte Person Christi und die Ganzheit seines Heilwerkes, welches ihm einen Titel zum Lob und Triumph gibt.

1. Inthronisation des Lammes. Die Idee von Christi Triumph wird durch die Vision der Lammanbetung unterstrichen (5,8). Um Weltallherrschaft Christi-Lammes auszudrücken bediente sich vielleicht Autor der Apokalypse des für die orientalischen Völker bekannten Bildes der Inthronisation neues Königs. Solche Inthronisation umfasste drei Stufen: Erhöhung, Präsentation, und eigene Inthronisation. Zum ersten Akt der Lamm-Inthronisation gehört seine Erhöhung durch Sieg des Kreuzes, was verursachte, dass nur er die Kraft besitzt, das Buch aufzuschlagen. Die Vorstellung des Lammes, das vor dem Thron steht, würde den zweiten Akt der Inthronisation, die Präsentation, bilden. Das Übernehmen des Buches, welches Welt- und Menschheitsschicksal symbolisiert, sowie Lammanbetung von Himmels- und Erdbewohnern und, durch ganzes Weltall, würden der eigentlichen Inthronisation entsprechen, die den dritten Akt dieser Zeremonie bildet. Christi Erhöhung durch Inthronisation des Lammes soll also die Allgemeinheit seiner Weltherrschaft und seinen Triumph darstellen.

2. Sieg des Lammes und der Gläubigen über Bestie und ihre Anhänger. — Den Lob und Sieg des Lammes vergrößert Triumph der Auserwählten, die „vor dem Thron und dem Lamm stehen” (7,9—17). Als Sinnbild dieses Triumphs gelten weisse Gewänder und Palmenzweige, die für solche Triumphzüge charakteristisch sind sowie an Gott und Lamm gewandte Doxologie (7,10), welche sich des Termins „Erlösung” bedient, die wie immer in Apokalypse die Idee des Sieges über die Gottfeindlichen Mächte unterstreicht. Triumph des Lammes wird noch grösser im zwölften Kapitel, wenn Christus und die Gläubigen den Teufel und Satan sowie seine Anhänger hinabstürzen, und der Sieg erfolgt dank dem Lammblood (12,11). Vision des Zorntages bildet den Höhepunkt des Sieges über Dunkelheitsmächte. Das siegreiche Lamm wird von

einem „Jungfrauenzug“ (14,1—5) begleitet. Das sind gläubige Christen, die ihre Seelen mit Apostasie nicht befleckt haben. Sie gelten als Gegenüberstellung derer, die sich dem Herrscherkult und dem Kult „der grossen Dirne“, die den Stand der abgöttischen Heidenkulte unzweideutig symbolisiert, ergeben (17,3—5; 18,3,9). Moyses- und Lammhymne, welche die Gläubigen singen, ist ein Lobgesang auf Gotteserlösungsökonomie und soll den Triumph des Haupttäters im Sieg der Gläubigen u.z. Christi Lammes, vergrössern.

3. Hochzeitsfeier des Lammes. — Zentralszene dieser Vision ist eine Vermählung des Lammes mit der Kirche, die seine Braut ist (19,7). Bräutigamsrolle spielt das Lamm, welches das Gofolge der Gläubigen durch alle Zeiten führt, und jetzt beginnt das Finale dieses Triumphzuges — untrennbare Vereinigung Christi mit dem Gemeinwesen der Kirche, welche er mit seinem Blut erwarb. Dieses Bild der Hochzeitsfeier des Lammes und seiner Braut treffen wir auch im Kapitel 21,9. Braut-Kirche tritt hier im Gewand des Neuen Jerusalems hervor. Dieses Symbol bildet den Schluss der Geschichte der Gotteserlösungsökonomie als dauernder Triumph im ewigen Gottesruhm. Die Christuserhöhung als Lamm vollbringt sich in der Apokalypse dank seinem Paschalopfer. Die Kirche, welche Verfolgungen duldet, wird auch im Triumph des Lammes dank dem Kreuzopfer Christi seinen Anteil haben.